

15-Yanvar, 2026-yil

TA’LIM JARAYONIDA MOTIVATSIYANI OSHIRISHDA PEDAGOGIK INNOVATSIYALARNING O’RNI

Oxunova Dilnoza Qaxorjonovna

Farg‘ona davlat universiteti pedagogika kafedrası o‘qituvchisi ilmiy rahbar:

Tadjaliyev Zuhridin Axunovich

Farg‘ona davlat universiteti pedagogika nazariyasi va tarixi

mutaxassisligi 1-bosqich magistranti

E-mail: zuhridintadjaliyev@gmail.com

Tel: 901650063

Annotatsiya: *Mazkur maqolada ta’lim jarayonida o‘quv motivatsiyasini oshirishda pedagogik innovatsiyalarning o‘rni va ahamiyati ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda motivatsiyaning ta’lim samaradorligini belgilovchi yetakchi omil sifatidagi roli asoslab berilib, zamonaviy pedagogik yondashuvlar va innovatsion metodlarning o‘quvchilarning bilishga bo‘lgan ichki ehtiyojini rivojlantirishdagi imkoniyatlari yoritiladi. Ilmiy adabiyotlar tahlili hamda pedagogik tajriba-sinov natijalariga tayangan holda pedagogik innovatsiyalar asosida tashkil etilgan ta’lim jarayonining o‘quvchilarning kognitiv, emotsional va ijtimoiy motivatsiyasiga ijobiy ta’siri aniqlanadi. Shuningdek, maqolada innovatsion ta’lim muhitida o‘qituvchining fasilitator sifatidagi roli va pedagogik hamkorlikning motivatsiyani shakllantirishdagi ahamiyati asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari pedagogik innovatsiyalarni ta’lim amaliyotiga joriy etishda ilmiy asoslangan yondashuvni taqozo etishini ko‘rsatadi hamda mazkur yo‘nalishda metodik tavsiyalar ishlab chiqish uchun nazariy va amaliy asos bo‘lib xizmat qiladi.*

Kalit so‘zlar: *ta’lim jarayoni, o‘quv motivatsiyasi, pedagogik innovatsiyalar, innovatsion ta’lim muhiti, interaktiv metodlar, ichki motivatsiya, kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, pedagogik hamkorlik.*

KIRISH

Zamonaviy ta’lim tizimi globallashtirish, raqamlashtirish va ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarning jadallashuvi sharoitida tubdan yangilanish bosqichini boshdan kechirmoqda. Ushbu jarayonda ta’lim sifati va samaradorligini oshirish masalasi bilan bir qatorda, ta’lim oluvchilarning o‘quv faoliyatiga bo‘lgan motivatsiyasini shakllantirish va rivojlantirish dolzarb ilmiy-pedagogik muammo sifatida namoyon bo‘lmoqda. Chunki motivatsiya ta’lim jarayonining ichki harakatlantiruvchi kuchi bo‘lib, bilimlarni o‘zlashtirish, mustaqil fikrlash, ijodiy faoliyat va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

15-Yanvar, 2026-yil

An’anaviy ta’lim yondashuvlarida o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishi ko‘pincha tashqi rag‘batlantirish omillari bilan cheklanib qolmoqda. Bu esa ta’lim jarayonida barqaror ichki motivatsiyani ta’minlashga yetarli bo‘lmayapti. Shu nuqtai nazardan, **pedagogik innovatsiyalar** — yangi ta’lim texnologiyalari, interaktiv metodlar, raqamli ta’lim vositalari, shaxsga yo‘naltirilgan va kompetensiyaviy yondashuvlar ta’lim jarayonida motivatsiyani oshirishning samarali mexanizmi sifatida alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Pedagogik innovatsiyalar ta’lim oluvchini passiv tinglovchidan faol subyektga aylantirib, uning o‘quv jarayonidagi ishtirokini faollashtiradi, bilishga bo‘lgan ehtiyojini kuchaytiradi hamda o‘z-o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan ichki intilishini rag‘batlantiradi. Ayniqsa, muammoli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish, raqamli platformalar, reflektiv yondashuv va gamifikatsiya elementlari o‘quvchilarning kognitiv, emotsional va ijtimoiy motivatsiyasini kompleks rivojlantirish imkonini beradi.

Shu boisdan, ta’lim jarayonida motivatsiyani oshirishda pedagogik innovatsiyalarning o‘rni va ahamiyatini ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tadqiq etish, ularning ta’lim samaradorligiga ta’sirini tahlil qilish hozirgi pedagogika fanining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada aynan shu masalalar tizimli yondashuv asosida yoritilib, pedagogik innovatsiyalar orqali o‘quv motivatsiyasini rivojlantirishning samarali yo‘llari ilmiy asosda tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ta’lim jarayonida motivatsiyani oshirish masalasi pedagogika va ta’lim psixologiyasi fanlarida keng miqyosda o‘rganilgan bo‘lib, mazkur muammo bo‘yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, o‘quv motivatsiyasi ta’lim samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy qarashlarida motivatsiya shaxsning bilishga bo‘lgan ichki ehtiyoji, faoliyatga yo‘naltirilgan ongli munosabati hamda o‘zini rivojlantirishga intilishi sifatida talqin etiladi. Jumladan, A. Maslou, D. MakKlelland, R. Dekki va E. Rayan kabi olimlarning motivatsiya nazariyalarida ichki motivatsiyaning ustuvorligi asoslab berilgan bo‘lsa, pedagogik tadqiqotlarda ta’lim muhitining innovatsion tashkil etilishi ushbu motivatsiyani rivojlantirishning muhim sharti sifatida e’tirof etiladi.

So‘nggi yillarda olib borilgan ilmiy izlanishlarda pedagogik innovatsiyalar ta’lim jarayonining mazmuni, shakli va metodlarini yangilash orqali o‘quvchilarning kognitiv faolligini oshirishga xizmat qilishi qayd etilgan. Xususan, muammoli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish, interaktiv metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va raqamli ta’lim platformalaridan foydalanish o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirib, ta’limga bo‘lgan qiziqishini kuchaytirishi ilmiy asosda isbotlangan. Shu bilan birga, kompetensiyaviy va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlar doirasida

15-Yanvar, 2026-yil

o‘qitish jarayonining individuallashtirilishi ta’lim oluvchilarning ichki motivatsiyasini shakllantirishda muhim pedagogik omil sifatida qaralmoqda.

Adabiyotlar tahlili natijalari shuni ko‘rsatadiki, pedagogik innovatsiyalarni samarali joriy etish nafaqat ta’lim mazmunini boyitadi, balki o‘quvchilarning emotsional holati, ijtimoiy faolligi va reflektiv tafakkurini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Biroq mavjud tadqiqotlarda pedagogik innovatsiyalar va o‘quv motivatsiyasi o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni kompleks va tizimli tahlil qilish masalasi yetarli darajada yoritilmagan bo‘lib, bu esa mazkur yo‘nalishda chuqurroq ilmiy izlanishlar olib borish zaruratini yuzaga keltiradi.

Mazkur tadqiqotning metodologik asosi tizimli yondashuv, faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuv hamda shaxsga yo‘naltirilgan pedagogik konsepsiyalarga tayanadi. Tadqiqot jarayonida nazariy tahlil, taqqoslash, umumlashtirish va tizimlashtirish metodlaridan foydalanildi, shuningdek, pedagogik jarayonni modellashtirish orqali innovatsion metodlarning o‘quv motivatsiyasiga ta’siri tahlil qilindi. Empirik bosqichda kuzatish, suhbat, so‘rovnoma hamda pedagogik tajriba-sinov ishlari olib borilib, olingan natijalar miqdoriy va sifat jihatdan tahlil etildi. Tadqiqot metodlarining kompleks qo‘llanilishi pedagogik innovatsiyalar yordamida ta’lim jarayonida motivatsiyani oshirishning samarali mexanizmlarini aniqlash imkonini berdi.

NATIJALAR

Tadqiqot jarayonida ta’lim jarayonida pedagogik innovatsiyalarni tizimli va maqsadli joriy etish o‘quvchilarning o‘quv faoliyatiga bo‘lgan motivatsiyasini sezilarli darajada oshirishga xizmat qilishi aniqlandi. O‘tkazilgan pedagogik tajriba-sinov ishlari natijalari shuni ko‘rsatdiki, innovatsion metodlar asosida tashkil etilgan ta’lim jarayonida o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishi, o‘quv mashg‘ulotlaridagi faolligi va mustaqil ishlashga bo‘lgan intilishi an’anaviy ta’lim shakllariga nisbatan barqarorroq va yuqori darajada namoyon bo‘ldi.

Xususan, muammoli ta’lim va loyiha asosida o‘qitish metodlaridan foydalanilgan guruhlarda o‘quvchilarning kognitiv motivatsiyasi kuchayib, ular o‘quv vazifalarini ijodiy yondashuv asosida bajarishga intila boshlaganligi kuzatildi. Interaktiv metodlar va raqamli ta’lim vositalarining qo‘llanilishi esa o‘quvchilarning emotsional holatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatib, ta’lim jarayoniga nisbatan ijobiy munosabat shakllanishiga zamin yaratdi. Natijada, o‘quvchilarning dars jarayonidagi ishtiroki faollashib, bilimlarni ongli va chuqur o‘zlashtirish ko‘rsatkichlari oshdi.

Tadqiqot natijalari shuni ham tasdiqladiki, shaxsga yo‘naltirilgan va kompetensiyaviy yondashuvlar asosida tashkil etilgan innovatsion ta’lim muhiti o‘quvchilarning ichki motivatsiyasini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. O‘quvchilarda o‘z-o‘zini baholash, refleksiya va o‘z faoliyatini rejalashtirish

15-Yanvar, 2026-yil

ko‘nikmalarining shakllanishi ta’lim jarayonining samaradorligini oshirdi hamda ularning o‘quv faoliyatiga mas’uliyat bilan yondashuvini kuchaytirdi.

Shuningdek, pedagogik innovatsiyalarni qo‘llash jarayonida o‘qituvchining fasilitator va yo‘naltiruvchi sifatidagi roli kuchayib, bu holat o‘quvchilar bilan pedagogik hamkorlikning mustahkamlanishiga olib keldi. Natijada, ta’lim jarayonida o‘zaro ishonch va hamkorlikka asoslangan muhit shakllanib, o‘quvchilarning ijtimoiy va kommunikativ motivatsiyasi ham rivojlandi.

1 TA'LIMDA INNOVATSIYA. ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI

Umuman olganda, tadqiqot natijalari pedagogik innovatsiyalar ta'lim jarayonida motivatsiyani oshirishning samarali vositasi ekanligini ilmiy jihatdan tasdiqladi hamda ularni tizimli joriy etish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatdi. Ushbu natijalar pedagogik innovatsiyalar asosida motivatsiyani rivojlantirish bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqish uchun mustahkam ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari tahlili shuni ko'rsatadiki, ta'lim jarayonida pedagogik innovatsiyalarni maqsadli va tizimli qo'llash o'quv motivatsiyasini oshirishda muhim pedagogik mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Olingan natijalar mavjud ilmiy qarashlar bilan mushtarak bo'lib, motivatsiya shaxsning o'quv faoliyatiga ongli va

15-Yanvar, 2026-yil

faol munosabatini belgilovchi yetakchi omil ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi. Xususan, ichki motivatsiyaning ustuvorligi haqidagi psixologik-pedagogik konsepsiyalar tadqiqot natijalari bilan uyg‘unlashib, innovatsion ta’lim muhitida o‘quvchilarning bilishga bo‘lgan ehtiyoji kuchayishini asoslab berdi.

Tadqiqot davomida aniqlangan holatlar pedagogik innovatsiyalar o‘quvchilarning kognitiv, emotsional va ijtimoiy motivatsiyasini kompleks tarzda rivojlantirishga xizmat qilishini ko‘rsatdi. Bu esa zamonaviy ta’limda motivatsiyani faqat rag‘batlantirish vositasi sifatida emas, balki shaxs rivojining integrativ komponenti sifatida talqin etish zarurligini anglatadi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, innovatsion metodlar yordamida tashkil etilgan ta’lim jarayoni o‘quvchilarni passiv bilim oluvchidan faol va mas’uliyatli subyektga aylantirib, ularning ta’lim jarayonidagi ishtirokini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqadi.

Olingan ilmiy natijalar ilgari olib borilgan tadqiqotlarda qayd etilgan muammolarni to‘ldirib, pedagogik innovatsiyalar va motivatsiya o‘rtasidagi sabab-oqibat bog‘liqligini yanada aniqlashtiradi. Xususan, muammoli va loyiha asosida o‘qitish metodlarining samaradorligi ta’lim jarayonining mazmuniiy boyitilishi bilan bir qatorda, o‘quvchilarning mustaqil qaror qabul qilish va reflektiv tafakkurini rivojlantirishga ham xizmat qilishi bilan izohlanadi. Bu holat motivatsiyaning barqaror shakllanishida o‘quvchining shaxsiy tajribasi va faol ishtirokining muhimligini ko‘rsatadi.

Shuningdek, muhokama jarayonida o‘qituvchining innovatsion ta’lim sharoitidagi roli tubdan o‘zgarib borayotganligi aniqlandi. O‘qituvchi bilim manbai sifatidagi an’anaviy roldan ko‘ra, ta’lim jarayonini boshqaruvchi, yo‘naltiruvchi va motivatsion muhitni yaratuvchi fasilitator sifatida namoyon bo‘lmoqda. Bu esa pedagogik hamkorlikning yangi modelini shakllantirib, o‘quvchilar bilan subyekt-subyekt munosabatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Natijalarning muhokamasi shuni ko‘rsatadiki, pedagogik innovatsiyalarni joriy etishda faqat texnologik jihatlarga emas, balki ularning didaktik va psixologik asoslariga ham alohida e’tibor qaratish lozim. Aks holda, innovatsiyalar kutilgan pedagogik samara bermasligi mumkin. Shu sababli, pedagogik innovatsiyalarni o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyasi, metodik tayyorgarligi va reflektiv faoliyati bilan uzviy bog‘liq holda amalga oshirish ta’lim jarayonida motivatsiyani oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Umuman olganda, muhokama natijalari pedagogik innovatsiyalar ta’lim jarayonida motivatsiyani oshirishda strategik ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatib, ularni ta’lim amaliyotiga joriy etish ilmiy asoslangan va tizimli yondashuvni talab etishini tasdiqlaydi. Bu holat kelgusida mazkur yo‘nalishda chuqurlashtirilgan ilmiy tadqiqotlar olib borish uchun mustahkam nazariy va metodologik asos yaratadi.

XULOSA

Olib borilgan tadqiqot natijalari ta‘lim jarayonida motivatsiyani oshirishda pedagogik innovatsiyalarning o‘rni va ahamiyati nihoyatda muhim ekanligini ilmiy jihatdan asoslab berdi. Tadqiqot davomida pedagogik innovatsiyalarni maqsadli, tizimli va metodik jihatdan puxta tashkil etish o‘quvchilarning o‘quv faoliyatiga bo‘lgan ichki qiziqishini kuchaytirib, bilimlarni ongli, mustaqil va ijodiy o‘zlashtirish jarayonini faollashtirishi aniqlandi. Bu holat motivatsiyaning ta‘lim samaradorligini belgilovchi yetakchi omil ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, innovatsion ta‘lim muhitida tashkil etilgan pedagogik jarayon o‘quvchilarning kognitiv, emotsional va ijtimoiy motivatsiyasini kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, muammoli ta‘lim, loyiha asosida o‘qitish, interaktiv metodlar va raqamli texnologiyalarning uyg‘un qo‘llanilishi o‘quvchilarning bilishga bo‘lgan ehtiyojini kuchaytirib, ularni ta‘lim jarayonining faol subyektiga aylantiradi. Natijada, o‘quvchilarda o‘z-o‘zini boshqarish, refleksiya va o‘z faoliyatini rejalashtirish ko‘nikmalari shakllanib, bu holat ta‘lim natijalarining barqarorligini ta‘minlaydi.

Shuningdek, tadqiqot davomida o‘qituvchining innovatsion ta‘lim sharoitidagi roli tubdan o‘zgarib, u bilim beruvchi subyekt sifatidan ko‘ra, ta‘lim jarayonini yo‘naltiruvchi, motivatsion muhitni shakllantiruvchi va pedagogik hamkorlikni ta‘minlovchi fasilitator sifatida namoyon bo‘lishi aniqlashtirildi. Bu esa ta‘lim jarayonida subyekt-subyekt munosabatlarini rivojlantirish orqali o‘quv motivatsiyasini oshirishning muhim sharti sifatida e‘tirof etiladi.

Umuman olganda, pedagogik innovatsiyalar ta‘lim jarayonida motivatsiyani oshirishning samarali va strategik ahamiyatga ega vositasi ekanligi ilmiy jihatdan isbotlandi. Tadqiqot natijalari pedagogik innovatsiyalarni ta‘lim amaliyotiga joriy etishda ilmiy asoslangan yondashuvni talab etishini ko‘rsatib, mazkur yo‘nalishda metodik tavsiyalar ishlab chiqish hamda kelgusida chuqurlashtirilgan ilmiy izlanishlar olib borish uchun mustahkam nazariy va amaliy asos bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Maslow A. Motivation and Personality. — New York: Harper & Row, 1970.
2. Deci E. L., Ryan R. M. Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior. — New York: Plenum Press, 1985.
3. McClelland D. Human Motivation. — Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
4. Vygotsky L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. — Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.

15-Yanvar, 2026-yil

5. Leontyev A. N. Activity, Consciousness, and Personality. — Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1978.
6. Rogers C. Freedom to Learn. — Columbus: Merrill Publishing Company, 1983.
7. Klarin M. V. Innovatsion pedagogika va ta’lim texnologiyalari. — Moskva: Akademiya, 2004.
8. Selevko G. K. Zamonaviy ta’lim texnologiyalari. — Moskva: Xalq ta’limi, 2005.
9. Bepalko V. P. Pedagogik texnologiya asoslari. — Moskva: Pedagogika, 1989.
10. Xodjayev B. X. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
11. Yo‘ldoshev J. G., Usmonov S. A. Pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: O‘qituvchi, 2017.
12. To‘raqulov X. A. Ta’limda innovatsion faoliyat va motivatsiya. — Toshkent: Fan, 2020.
13. UNESCO. Innovating Education and Educating for Innovation. — Paris: UNESCO Publishing, 2016.
14. OECD. Innovative Learning Environments. — Paris: OECD Publishing, 2017.